

Fri tilgang – men hvem betaler?

Før sommerferien inviterte Forskerforbundet til seminar om publiseringsmønster og «open access» i academia, under tittelen «Bør forskningen demokratiseres?» Det førte til diskusjoner om forfatteres rettigheter.

Internasjonalt legges det ned en betydelig innsats for å øke andelen av tidsskrifter der brukerne har fri tilgang til artiklene. Av rundt 25 tusen fagfellevurderte vitenskapelige tidsskrifter som finnes på verdensbasis, er bare 10 prosent tilgjengelige i såkalte digitale «open access journals», samtidig som det er mulig for forskerne i mer enn 95 prosent av tilfellene å publisere resultatene sine parallelt på egne eller på institusjonenes hjemmesider.

Slik åpen publisering kan øke siteringen fra fem til ni ganger i forhold til siteringen fra publikasjoner som krever betaling for nedlasting av artikler, i følge Rune Nilsen, tannlege og professor i internasjonal helse ved Universitetet i Bergen. Han var ordstyrer på seminaret, som understreket at kvalitetskravet er viktig, også i denne sammenheng. Også i forhold til «open access journals» er det et overordnet mål å sikre at forskningsresultater blir publisert i kvalitetssikrede vitenskapelige tidsskrifter og i bøker med fagfellevurdering. Den norske søkerportalen NORA er et eksempel på at dette lar seg gjøre.

Med det overordnede mål at all kunnskap skal være mest mulig tilgjengelig, og i følge noen helt gratis, gir «open access»-publisering noen utfordringer, som ikke synes å være løst. Tidligere ble forskernes rettigheter og behov ivaretatt av tidsskriftene, men nå må forskeren selv ofte være den som aktivt krever å få beholde opphavsrettighetene, og i stor utstrekning selv forfølge

Professor i medievitenskap ved Universitetet i Oslo, Helge Rønning, hadde innvendinger mot at seminaret om fri tilgang ikke i tilstrekkelig grad tok opp problematikken rundt forfatteres rettigheter. Seminarets ordstyrer var professor i internasjonal helse ved Universitetet i Bergen, tannlege Rune Nilsen.

eventuelle krenkelser av disse rettighetene.

Det er gode grunner til å ønske velkommen publiseringsmodeller som forsøker å komme ut av grepet til de kommersielle forlagene. Men hvordan ivaretar man behovene til dem som publi-

serer? Situasjonen synes per i dag ikke å være tilfredsstillende for noen. Og i hvert fall ikke for forfatterne. Akkurat det var det ikke mange av innlederne ved seminaret som sa noe om.

Tekst og foto: Ellen Beate Dyvi

Institusjonelle arkiv i Norge:

BORA – Bergen Open Research Archive, <http://www.ub.uib.no/prosj/BORA>

DIVA – Trondheim: <http://www.diva-portal.org/ntnu/>

DUO – Digitale utgivelser ved Universitet i Oslo, <http://www.duo.uio.no/>

MUNIN – Tromsø, <http://www.ub.uit.no/munin/>

NORA – Norwegian Open Research Archives, Nasjonal søketjeneste for vitenskapelig informasjon i åpne institusjonelle arkiv <http://www.ub.uio.no/nora/>

DIVA er et nordisk prosjekt, Academic Archive On-line: Database som flere nordiske universitet deltar i, bl.a. Universitetet i Trondheim. Stort sett fulltekstdokumenter (pdf) av avhandlinger og andre publikasjoner.

<http://www.diva-portal.org/>